

Handelspolitikk

Innledning

Norges situasjon i internasjonal handel er i endring, noe som har potensielt stor betydning for mat- og drikkenæringens handlingsrom i handelspolitikken. Norges handelspolitikk må i denne situasjonen utvikles på en måte som bidrar til mat- og drikkenæringens konkurransekraft i hjemmemarkedet og internasjonalt, samtidig som grunnleggende defensive hensyn ivaretas.

Handelspolitisk er globalisering og internasjonal handel viktige drivkrefter for utviklingen av norsk økonomi. WTO og det globale handelsregelverket er bra for Norge. Likeledes har EØS-avtalen og deltakelsen i EUs indre marked på likeverdige vilkår med øvrig europeisk næringsliv vært bra for Norge og norsk næringsliv. Særlig EØS-medlemskapet har vist seg å være en stabiliserende faktor i den økonomiske turbulensen siden finanskrisen. Globale regler som gir like handelsvilkår og rettssikkerhet for næringslivet og bedriftene, er spesielt viktig for et lite land som Norge.

NHO Mat og Drikke mener det er viktig å støtte sterkt opp om, og videreutvikle WTO som en global institusjon for å fremme friere handel, mer forutsigbare rammebetingelser og rettslig sikkerhet for næringslivet. Det er i Norges interesse at så mye som mulig av regelverket på dette området er universelt og forankret i WTO. For Norge er de bilaterale handelsavtaler gjennom EØS og EFTA spesielt viktige som tillegg til WTO og EØS. Selv med WTO og EFTA, er det fremdeles mange handelsbarrierer i markeder som skaper store utfordringer for norske eksportrettede bedrifter.

Når det gjelder EØS-avtalen er den uten sammenlikning Norges viktigste handelsavtale og EU-landene er uten sammenlikning Norges viktigste handelspartnere. EØS-avtalen er svært viktig for mat- og drikkenæringen fordi EU er vår største handelspartner på mat- og drikkeområdet, med felles veterinærregler og matsikkerhetsregler. EU er samtidig gjennom EØS-avtalen kjent med og viser forståelse for våre defensive hensyn. Rammevilkårene for næringslivet blir i økende grad bestemt på EU/EØS-nivå, og mange av sakene NHO Mat og Drikke jobber med nasjonalt, har en forankring eller en kopling til EU/EØS.

NHO Mat og Drikke legger til grunn en handelspolitisk posisjon som arbeider for økt verdenshandel samtidig som behovene for den landbruksbaserte verdikjeden i Norge best ivaretas ved internasjonale handelsforhandlinger med utgangspunkt i verdikjedens spesielle behov. Det er et hovedmål å ivareta konkurransekraften til norsk mat- og drikkenæring ved å arbeide for en næring med likeverdige rammebetingelser som våre nærmeste handelspartnere.

NHO Mat og Drikke mener

- 1.** Nasjonale rammevilkår som skatte- og avgiftspolitik, finanspolitikk, valutakurs m.v. må innrettes slik at de stimulerer mat- og drikkenæringens konkurransekraft i hjemmemarkedet, men også i den internasjonale konkurransen.
- 2.** Virkemiddelapparatet må innrettes mot å stimulere investeringer som bidrar til produktivitetsvekst, økt bruk av teknologi og robotisering og andre tiltak som styrker næringens konkurransekraft i møte med økt internasjonal konkurranse. Nye investeringer må samtidig bidra til grønn omstilling og bærekraft.
- 3.** Importvernet er et sentralt fundament for mat- og drikkenæringens konkurransekraft. Samtidig må importvernet ivareta mat- og drikkenæringens kommersielle behov på en mer fleksibel måte, uten at det svekker sensitiv nasjonal råvareproduksjon. Dersom langsiktig produksjonsplanlegging med råvareleverandører ikke fører frem, så må systemet med administrative tollnedsettelse forvaltes med tilstrekkelig fleksibilitet slik at mat- og drikkenæringen får tilgang på både råvarer og bearbejdede produkter uten ekstra tollkostnader.
- 4.** Råk-ordningen må videreutvikles for å gi mat- og drikkenæringen tilgang til råvarer og innsatsfaktorer til konkurransedyktige priser. Norske produsenter som kjøper dyrere norske råvarer skjermet av tollvernet, og som har internasjonal konkurranse i det norske markedet, må kompenseres for høyere råvarekostnader der tollvernet ikke gjør dette i tilstrekkelig grad.
- 5.** Mat- og drikkenæringen produserer både råvarer og bearbejdede produkter som det er etterspørsel etter i internasjonale nisjemarkeder. Næringen bør i lys av dette ha offensive interesser der dette er hensiktsmessig for næringens verdiskaping, sysselsetting og lønnsomhet, selv om hovedregelen er importvernet. Offensive interesser på mat- og drikkeområdet forutsetter dialog med Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet og andre relevante myndigheter. NHO Mat og Drikke skal ta initiativ til dette der det er relevant.
- 6.** Mat- og drikkenæringen må ta initiativ overfor myndighetene for å innføre prinsippet om Geografiske opprinnelsesbetegnelse (GI) på mat- og drikkeprodukter i norsk handelspolitikk herunder EFTAs frihandelsavtaler.
- 7.** Bærekraftig mat- og drikkeproduksjon vil bli viktigere fremover. Mat- og drikkenæringen må ta initiativ til at mat- og drikkeproduksjon etter bærekraftige prinsipper blir et konkurransefortrinn på hjemmemarkedet og internasjonalt.
- 8.** I en mer ustabil geopolitisk verden så dreier handelspolitikk for mat- og drikkenæringen seg også om grunnleggende nasjonal forsyningssikkerhet og tilgang på mat til befolkningen, og henger slik sett sammen med både klimapolitikk og sikkerhetspolitikk. Handelspolitikken må følgelig bidra til økt norsk råvareproduksjon der det er mulig og hensiktsmessig.
- 9.** NHO Mat og Drikke skal ta initiativ til samarbeid, alliansebygging og kunnskaps-spredning om mat- og drikkenæringens posisjon og situasjon i internasjonal handel med relevante premissleverandører innen det politiske miljøet, embetsverk og offentlig forvaltning, samfunnsliv, forskning og organisasjonsliv.

Bakgrunn

Årsakene til mat- og drikkenæringens endrete handlingsrom i handelspolitikken er sammensatte og skyldes flere forhold som nylig har inntruffet eller som har fått virkning mer eller mindre innenfor samme tidsrom. Endringene skyldes dels endrete geopolitiske forutsetninger, dels endrete klima- og miljørelaterte forutsetninger, dels som følge av handelspolitiske forpliktelser, og dels større forventinger om markedsadgang fra Norges handelspartnere. Disse forutsetningene kan samlet sett og hver for seg ha store konsekvenser for mat- og drikkenæringens rammevilkår og konkurransekraft. Før dette har utgangspunktet for handelspolitikken for næringen i hovedsak vært stabilt og forutsigbart siden EØS i 1994 og WTO i 1995. Endringene siden midten av 1990-tallet har skjedd innenfor en regelstyrt ramme som har gitt bedriftene tid til å tilpasse seg og beholde sin konkurransekraft. På tross av nylige endrete forutsetninger så er det mål i seg selv å videreføre en høy grad av forutsigbarhet i handelspolitikken på vårt område.

Mat- og drikkenæringen må som resten av norsk næringsliv forholde seg til svekkelsen av WTO, konsekvensene av handelskrigen mellom USA og Kina, Storbritannia etter Brexit og en potensiell debatt om EØS-avtalen. I tillegg slår både klimaendringer og geopolitisk ustabilitet inn i rammevilkårene til norsk matproduksjon og bidrar til uforutsigbarhet. Det skal bl.a. ikke utelukkes at både klimaendringer og geopolitisk ustabilitet bidrar til at flere land i økende grad ser en sammenheng mellom matproduksjon og sikkerhetspolitikk, og følgelig går til skritt for å sikre matproduksjon og forsynings-sikkerhet i sine hjemmemarkeder. Summen av dette innebærer at mat- og drikkenæringen må ha et mer bevisst, konkretisert og operasjonelt forhold til de enkelte bestanddelene som ligger til grunn for handelspolitikken og hvordan de skal henge sammen i fremtiden.

Begrunnelse

NHO Mat og Drikkes utgangspunkt er mat- og drikkenæringens konkurransekraft best ivaretas ved en videreføring av de eksisterende strukturene i dagens handelspolitikk så langt som mulig, men at disse tilpasses endrede forutsetninger og de økte behovene for å styrke og stimulere næringens konkurransekraft i Norge og internasjonalt. Samtidig er det viktig å understreke at beskyttelse av sensitive nasjonale interesser er regelen, og ikke unntaket i internasjonal handelspolitikk. Dette skal i høyeste grad gjelde for mat- og drikkenæringen i Norge, men det må skje parallelt med at næringen kan ivareta og styrke konkurransekraften i markedene bedriftene konkurrerer. I forlengelsen av dette er det et hovedmål å stimulere til økt norsk matproduksjon, bl.a. gjennom forutsigbarhet og konkurransekraft som bidrar til størst mulig bruk av norske råvarer i mat- og drikkeproduksjonen.

Tilpasning av importvernet og Råk-ordningen til endrede internasjonale forutsetninger skal bl.a. ikke føre til økt import eller andre innrømmelser som bidrar til å undergrave næringens konkurransekraft. Norge fører tradisjonelt en liberal handelspolitikk og internasjonal handel har ualminnelig stor betydning for verdiskaping og velstand. Den landbaserte mat- og drikkenæringen er den delen av norsk næringsliv som representerer de defensive interessene i handelspolitikken. Dette er en villet politikk, og Norge har i all hovedsak maktet å opprettholde dette siden det rådende handelspolitiske regimet ble til.

Selv om mat- og drikkenæringen primært produserer for det norske markedet, opptrer den heller ikke i et vakuum i norsk økonomi. Næringen er direkte eller indirekte like avhengig av internasjonal handel for befolkningens velstand, husholdningenes disponible inntekt, næringslivets produktivitet og bedriftenes konkurransekraft som andre næringer. Internasjonal handel tilfører næringen nye ideer, investeringer, nye teknologier, økt konkurranse og innovasjon som også her bidrar til økt produktivitet og styrket konkurransekraft. Det er i tillegg tendenser til ønske om økt markedsadgang i andre land for norske mat- og drikkeprodukter.

POSISJONSNOTAT

Handelspolitikk

Forsidefoto: Julius Silver/Pexels

BESØKSADRESSE
Næringslivets Hus
Middelthuns gate 27
0368 Oslo

TELEFON
+47 23 08 86 80

E-POST
firmapost@nhomd.no

www.nhomd.no
